

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ РОБОТІ З CAT-ІНСТРУМЕНТАМИ

TRAINING FUTURE TRANSLATORS TO WORK WITH CAT TOOLS

У статті розглянуто практично орієнтований підхід до навчання майбутніх перекладачів роботі з комп'ютерними системами автоматизованого перекладу (CAT-інструментами) та постредагуванню машинного перекладу в межах навчального курсу «Перекладацькі технології». Програма курсу передбачає використання різноманітних професійних CAT-платформ, серед яких OmegaT, Matecat, memoQ, Trados Studio, Xbench, Phrase, а також Aegisub (для субтитрування). У процесі опанування ключових перекладацьких процесів, як-от створення проєктів, увідповіднення двомовних текстів для формування пам'яті перекладу, управління термінологічними базами, переклад текстів, оновлення пам'яті перекладу, коректура та редагування перекладів, а також застосування сполучень клавіш для підвищення продуктивності роботи, здобувачі освіти набувають практичних умінь. Переклад здійснюється у двох мовних напрямках – з англійської на українську та з української на англійську – з акцентом на переклад українською мовою. Особливу увагу приділено роботі з різними стилями текстів: публіцистичним, діловим, науковим, літературним (проза, поезія, кіно) та субтитруванню, що сприяє формуванню широкого спектра професійних компетенцій. Запропоновано методичні рекомендації щодо застосування компактних довідників, які порівнюють основні функції та робочі процеси різних CAT-платформ, що сприяє підвищенню впевненості й самостійності у використанні сучасних технологій. Акцентовується розвиток критичного мислення у процесі постредагування машинного перекладу, що відповідає сучасним вимогам індустрії перекладу та підвищує якість перекладацьких рішень. Курс адаптовано до викликів дистанційного навчання, із застосуванням онлайн-ресурсів, що є актуальним у сучасному освітньому контексті. Досвід реалізації курсу може бути корисним для модернізації навчання перекладачів у закладах вищої освіти шляхом інтеграції технологічних інструментів і розробки практикоорієнтованих навчальних програм.

Ключові слова: комп'ютерні системи автоматизованого перекладу, CAT-інструменти, постредагування машинного перекладу,

навчання майбутніх перекладачів, перекладацькі технології, пам'ять перекладу, термінологічні бази, субтитрування.

This article describes a practice-oriented approach to training future translators in the use of computer-assisted translation (CAT) systems and post-editing of machine-translated texts within the framework of the Translation Technologies course. The course curriculum includes the utilisation of various professional CAT platforms such as OmegaT, Matecat, memoQ, Trados Studio, Xbench, Phrase, as well as Aegisub for subtitling practice. Throughout the learning process, key translation workflows are mastered, including project creation, bilingual text alignment for building translation memories, terminology management, text translation, translation memory updating, comprehensive quality assurance checks, proofreading and editing of translations, alongside the application of keyboard shortcuts to enhance work efficiency. Training is conducted in two language directions—English to Ukrainian and Ukrainian to English—with a particular emphasis on translation into Ukrainian. Special attention is given to working with diverse text styles, including publicist, business, scientific, literary (prose, poetry, film), and subtitling, contributing to the development of a broad range of professional competencies. Methodological recommendations are proposed regarding the use of quick-reference guides that compare key functions and workflows across different CAT platforms, fostering increased confidence and autonomy in the use of modern translation technologies. The course emphasises cultivating critical thinking skills during post-editing of machine translations, which aligns with current industry demands and improves the quality of translation solutions. Adapted to the challenges of distance learning, the course employs online resources relevant to the contemporary educational context. The experience of implementing this course can serve as a valuable reference for modernising translator education at higher education institutions through the integration of technological tools and the development of practice-oriented curricula.

Key words: computer-assisted translation systems, CAT tools, machine translation post-editing, translator training, translation technologies, translation memory, terminology management, subtitling.

УДК 81'25:004.4
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.2.35>

Ясинецька О.А.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Горлівського інституту іноземних мов
Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (Дніпро, Україна)

Постановка проблеми. Сучасна перекладацька практика активно інтегрує комп'ютерні системи автоматизованого перекладу (CAT-інструменти) та машинний переклад, що суттєво впливає на професійні стандарти й вимоги до перекладачів. Для успішної діяльності в індустрії перекладу необхідні практичні навички роботи з цими технологіями, а також уміння ефективно постредагувати машинний переклад. Відтак одним із ключових завдань сучасної перекладацької освіти є формування в майбутніх фахівців системних знань і практичних умінь роботи в цифровому перекладацькому середовищі. Особливо

важливо поєднувати теоретичні засади з практичним освоєнням різних CAT-платформ і методик постредагування. Навчальні курси мають враховувати широкий спектр перекладацьких технологій і стилів текстів, що дозволяє здобувачам освіти розвивати професійні компетенції, критичне мислення й адаптивність до сучасних вимог ринку праці. Системний і практичний підхід сприятиме підвищенню рівня підготовки майбутніх перекладачів і забезпечить їхню конкурентоспроможність у динамічному професійному середовищі.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Професійна готовність майбутніх перекладачів

формується через мотиваційну, змістову, операційну та ціннісну складові, які базуються на знаннях, уміннях, навичках та міжособистісних комунікативних компетенціях. У цьому контексті Е. Івашкевич і Л. Онуфрієва розробили концептуальну модель професійного становлення перекладача, у якій когнітивний компонент включає володіння іноземною мовою, лінгвокраїнознавчу компетенцію та комунікативні вміння. Такий підхід підкреслює необхідність комплексної підготовки фахівців із використанням сучасних методів і інструментів, що забезпечує всебічний розвиток професійної компетентності [1, с. 71–92]. Отже, цілісний підхід до формування готовності є основою успішної перекладацької діяльності.

Важливою складовою сучасної підготовки перекладачів є інтеграція технологій машинного перекладу та постредагування. Л. Черноватий акцентує, що поєднання машинного й антропогенного перекладу у формі гіперантропогенного дозволяє оптимізувати перекладацький процес, зберігаючи провідну роль людини в якості постредактора. Цей підхід підвищує продуктивність і якість перекладу, що особливо актуально в умовах розвитку технологічних засобів [2, с. 84–93]. Відтак, застосування машинного перекладу стає невід'ємною частиною сучасної перекладацької практики.

Щодо практичних аспектів застосування технологій у перекладацькій освіті, О. Бігич і В. Стрілець виокремлюють як загальні інформаційно-комунікаційні технології (текстові редактори, пошукові системи, електронна пошта), так і спеціалізовані інструменти (електронні словники, корпуси текстів, системи машинного перекладу, CAT-засоби). Володіння цими технологіями є ключовим фактором формування професійної компетентності майбутніх перекладачів у науково-технічній сфері [3, с. 86–95]. Отже, ІКТ стають фундаментальним елементом у підготовці сучасних перекладачів.

Тенденції розвитку перекладацької освіти підтверджує звіт Європейської магістерської програми з перекладу (EMT), який відзначає зростаючу інтеграцію машинного перекладу, постредагування, хмарних сервісів і інструментів управління проєктами. Особливу увагу приділено юридичним, етичним і безпековим аспектам роботи з цифровими даними, що формує у здобувачів освіти професійну відповідальність і технічну компетентність [4]. Це свідчить про системний підхід до модернізації перекладацької освіти.

Цифровізація освіти є ключовим чинником модернізації підготовки перекладачів. І. Головацька наголошує на важливості впровадження технологій локалізації та мультимедійних форматів у навчальні програми. Цей підхід створює гнучке, адаптивне освітнє середовище, що відповідає вимогам сучасного ринку праці [5, с. 128–138].

Завдяки цьому підготовка перекладачів набуває більш практичного та інноваційного характеру.

Практичний досвід викладання постредагування машинного перекладу висвітлює М. Копонен на прикладі курсу в Університеті Гельсінкі. Вона підкреслює значення глибокого розуміння принципів машинного перекладу і набуття практичних навичок постредагування для підвищення конкурентоспроможності майбутніх перекладачів [6, с. 2–15]. Цей досвід ілюструє потребу адаптації навчальних програм до вимог сучасної індустрії.

У контексті розвитку цифрової грамотності М. Корнацький досліджує роль CAT-засобів у навчанні перекладачів, доводячи, що лише системний підхід до розвитку технічних і методологічних компетенцій забезпечує успішне застосування цих інструментів у професійній діяльності [7]. Відповідно, формування комплексних навичок є запорукою ефективності у роботі сучасного перекладача.

Отже, сучасні дослідження свідчать, що активне впровадження цифрових технологій у процес підготовки перекладачів є необхідною умовою формування конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати в умовах цифрової трансформації перекладацької галузі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри численні дослідження з питань інтеграції CAT-технологій у перекладацьку освіту, недостатньо уваги приділяється практичним аспектам комплексного поєднання різних інструментів і методик у межах одного навчального курсу. У цьому контексті актуальність статті полягає у висвітленні реального досвіду розробки та впровадження практикоорієнтованого курсу, який охоплює роботу з кількома CAT-платформами, навички субтитрування та розвиток компетентності в редагуванні перекладу.

Формулювання цілей статті. Мета статті – обґрунтувати розробку та впровадження курсу «Перекладацькі технології», спрямованого на формування у здобувачів освіти професійних навичок роботи з сучасними CAT-інструментами, розвиток компетенцій у сфері редагування перекладу, набуття досвіду роботи з різними жанрами текстів, зокрема освоєння технологій субтитрування. Завданнями дослідження є аналіз методичних підходів до інтеграції низки CAT-платформ у навчальний процес, оцінка ефективності використання дистанційних освітніх інструментів та визначення впливу курсу на формування критичного мислення й підвищення продуктивності праці майбутніх перекладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2024–2025 навчальному році в Горлівському інституті іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» було впроваджено дистанційний курс «Перекладацькі

технології» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на платформі Moodle із використанням Google Meet. Загальна тривалість практичних занять становила 36 академічних годин (90 годин разом із самостійною роботою). Метою курсу було формування практичних навичок роботи з провідними CAT-програмами: OmegaT, Matecat, memoQ, Trados Studio, Xbench, Phrase та Aegisub (для субтитрування).

Здобувачі освіти навчилися створювати перекладацькі проекти, увідповіднювати двомовні тексти для формування та оновлення пам'яті перекладу (TM), користуватися термінологічними базами, перекладати та постредагувати машинний переклад, а також проводити комплексний контроль якості (QA). Особливу увагу приділяли двонапрямковій роботі (англійська – українська та українська – англійська) з акцентом на точність і стилістичну відповідність українських текстів у різних жанрах: публіцистичному, діловому, науковому, літературному (проза, поезія, кіно) та субтитруванні.

Важливою практичною складовою курсу було опанування сукупності клавіш, які суттєво підвищують ефективність роботи. Зокрема, у Trados Studio найбільш використовувані: Alt+Shift+Enter для ручного розбиття сегментів на логічні одиниці; Ctrl+Shift+S для об'єднання сегментів; Ctrl+Кома для швидкого вставлення тегів (QuickPlace); F8 для запуску перевірки якості тегів і форматування; Ctrl+Enter для підтвердження сегмента й переходу до наступного; Ctrl+Z для скасування останньої дії. У memoQ для швидкого пошуку термінів застосовувався Ctrl+F3 (Concordance), що допомагало підтримувати узгодженість термінології в межах проекту.

Значна увага приділялася правильному форматуванню текстів відповідно до норм української мови. Так, для набору короткого тире (–), яке є нормативною формою тире в українській мові (використовується для позначення діапазонів, протиставлень, вставних конструкцій), застосовується сполучення клавіш Alt+0150 (на цифровій клавіатурі). Його слід відрізняти від дефіса (-), що виконує інші функції, та довгого тире (—), яке в українському правописі не є нормативним. Для запобігання небажаних переносів між числами, одиницями виміру, ініціалами чи датами потрібно використовувати неразривні пробіли, зокрема за допомогою Ctrl+Shift+Пробіл або комбінації Alt+0160.

Було засвоєно, що для коректного оформлення цитат або прямої мови в українських текстах-перекладах використовуються ялинкові лапки «...» із внутрішніми подвійними лапками “...” у разі вкладених цитат, а розділові знаки ставляться поза лапками. Іноземні слова в українських текстах рекомендується виділяти курсивом. Дати та час

оформлюються за форматом «15 червня 2025 р.» із неразривним пробілом між числом і місяцем та роком і аббревіатурою р.

Для забезпечення сумісності між CAT-системами практикувалося використання формату обміну пам'яттю перекладу TMX, що дає змогу імпортувати й експортувати бази між різними програмами (наприклад, з Trados Studio у memoQ або OmegaT) без втрати якості даних. Це особливо корисно для командної роботи, коли перекладачі працюють над одним проектом у різних середовищах. Спільна робота також передбачала використання централізованих термінологічних баз, що дозволяло уніфікувати термінологію та уникати помилок.

У процесі контролю якості текстів використовувалися вбудовані QA-функції CAT-програм, а також зовнішні інструменти, наприклад, Xbench. Ці засоби автоматично перевіряли наявність пропущених тегів, невідповідності в пунктуації, форматуванні, повторюваних сегментів, а також відповідність термінології. Рекомендувалося не ігнорувати повідомлення QA, а активно їх виправляти задля підвищення якості перекладу.

Створення проекту у вибраній CAT-програмі (Trados Studio, memoQ, OmegaT тощо) починається з налаштування вихідної та цільової мов та імпорту файлів для подальшої роботи. Наступним етапом є увідповіднення двомовних текстів (alignment) для створення або оновлення пам'яті перекладу (TM), при цьому сегменти поділяються вручну на логічні одиниці за допомогою сполучення клавіш Alt+Shift+Enter. Далі імпортується або створюється термінологічна база, яка дозволяє стандартизувати ключові терміни в межах проекту. Під час безпосереднього перекладу використовують пам'ять перекладу та функцію AutoSuggest для швидкого пошуку раніше перекладених сегментів, застосовуючи гарячі клавіші для керування сегментами: підтвердження перекладу – Ctrl+Enter, вставлення тегів – Ctrl+Кома, об'єднання сегментів – Ctrl+Shift+S. Форматування тексту здійснюється відповідно до правил української мови, зокрема застосовують коротке тире за допомогою Alt+0150, неразривні пробіли, які вводять через Ctrl+Shift+Пробіл, а також правильне оформлення лапок і пунктуації згідно з нормами. Контроль якості виконується за допомогою вбудованих QA-інструментів CAT-програм (наприклад, F8 у Trados Studio) та зовнішніх програм, таких як Xbench, що дозволяють перевіряти теги, пунктуацію і узгодженість термінів. Після завершення перекладу здійснюють експорт готового тексту з відповідними параметрами кодування UTF-8, що гарантує збереження всіх символів. У разі потреби проводиться постредагування машинного перекладу з особливим акцентом на стилістику, точність і адекватність. Для подальшої

роботи в інших CAT-програмах або в командному режимі пам'ять перекладу зберігається у форматі TMX, що забезпечує сумісність між системами. Координація роботи в команді відбувається через спільні термінологічні бази та пам'яті перекладу, що дозволяє синхронізувати зміни та узгоджувати термінологію в межах проєкту.

Опанування перекладацьких технологій у межах курсу передбачало роботу з текстами різних функціональних стилів: публіцистичного (новинні повідомлення, аналітичні статті), офіційно-ділового (договори, пресрелізи, заяви), наукового (резюме, анотації, уривки з фахових публікацій), а також художнього (проза, поезія, кіносценарії) і субтитрованого контенту, що допомогло здобувачам освіти набути досвіду адаптації перекладу до жанрових особливостей тексту. Робота здійснювалася у двох мовних напрямках – англійською та українською мовами – із пріоритетом перекладу на українську, що сприяло розвитку стилістичної точності та дотриманню мовних норм. Для забезпечення ефективного засвоєння функцій різних CAT-платформ використовувалися порівняльні методичні матеріали – компактні довідники, які давали змогу співвіднести команди, принципи роботи з пам'яттю перекладу, термінологією та QA в різних системах (Matecat, OmegaT, memoQ, Trados Studio, Phrase). Такий підхід уможливив свідомий вибір програмного інструменту залежно від завдання та роботи з файлами у форматі TMX, що забезпечує міжпрограмну сумісність. Особливу увагу було приділено постредагуванню машинного перекладу, що супроводжувалося розвитком критичного мислення як складової перекладацької відповідальності. Ураховуючи виклики часу, курс було повністю адаптовано до дистанційного формату – із використанням платформи Moodle, інтегрованих тестів, відеоінструкцій, Google Meet і командних завдань, що забезпечило не лише технічну доступність, а й методичну цілісність навчального процесу.

Висновки та перспективи. Курс «Перекладацькі технології» послідовно ознайомив здобувачів освіти з основними етапами роботи в CAT-програмах: створення перекладацьких проєктів, увідповіднення двомовних текстів для формування й оновлення пам'яті перекладу, безпосередній переклад текстів, управління термінологією, послідовне використання декількох програм та застосування інструментів контролю якості. Особливу увагу приділено розвитку критичного мислення під час постредагування машинного

перекладу, що сприяє підвищенню точності та стилістичної відповідності текстів. Виконання завдань із перекладу різних жанрових і стилістичних типів текстів забезпечило комплексний розвиток професійної адаптивності майбутніх перекладачів. У подальшому планується впровадження колективної роботи із застосуванням спільних ресурсів і хмарних платформ, а також поглиблення аналітичного підходу до вибору перекладацьких інструментів, що сприятиме модернізації методики викладання перекладацької справи в контексті цифрової трансформації індустрії перекладу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Івашкевич Е., Онуфрієва Л. Готовність майбутніх перекладачів до виконання професійної діяльності. Проблеми сучасної психології. 2020. № 47. С. 71–92. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-47.71-92>
2. Черноватий Л. Проблеми машинного перекладу та його застосування у навчанні майбутніх перекладачів. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. 2022. № 202. С. 84–93. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/13> (дата звернення: 23.06.2025).
3. Bihych O. B., Strilets V. V. Potential for the use of ICT in teaching scientific and technical translation. Information Technologies and Learning Tools. 2020. Vol. 76, Iss. 2. Pp. 86–95. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.2812>
4. European Master's in Translation Survey. Training in translation tools and technologies: Findings of the EMT survey 2023. 2023. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/390237395_Training_in_translation_tools_and_technologies_Findings_of_the_EMT_survey_2023 (дата звернення: 23.06.2025).
5. Golovatska I. Technological enhancement of professional training of future translators: Focus on localization. Information Technologies and Learning Tools. 2024. Vol. 104, Iss. Pp. 128–138. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v104i6.5738>
6. Koponen M. How to teach machine translation post-editing? Experiences from a post-editing course. / In: Marques S. H. M., Sarmiento A. (eds.) Post-editing Technology and Practice. Proceedings of the 4th Workshop on Post-editing Technology and Practice, Miami, USA, October 30 – November 3, 2015. Pp. 2–15. URL: <https://aclanthology.org/2015.mtsummit-wptp.1/> (дата звернення: 23.06.2025).
7. Kornacki M. Computer-assisted translation (CAT) tools in the translator training process. Bern: Peter Lang. 2018. 174 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/329102414_Computer-Assisted_Translation_CAT_Tools_in_the_Translator_Training_Process (дата звернення: 23.06.2025).